

Ca l'Oliver o L'Oliver

Rajadell

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: El Racó. Parcerisas. SO del terme.
Emplaçament Camí des de les Casetes en direcció Valldória. Passada la Fabriqueta, camí a l'esquerra dir. Massana
Alçada: 440

Coordenades:

Latitud: 41.71334
Longitud: 1.69335
UTM Est (X): 391301
UTM Nord (Y): 4618774

Classificació

Número de fitxa 08178 - 51
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Conjunt arquitectònic
Estil / època: Contemporani Modern
Segle XVI-XIX
Estat de conservació Bo
Protecció Legal
Observacions protecció: AEA. Catàleg bens protegits 2014 (num. 43)
Número inventari Si. IPA
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Residencial
Titularitat Privada
Titular: Ref. Cad: 08177A00700038
Autoria de la fitxa PEP 1993 (Jordi Piñero)/ OPC 2017-2020
Data de registre de la fitxa: dc., 22/07/2020 - 02:00

Descripció

Masia que està definida per un conjunt edificat de grans dimensions. Són part del conjunt el cos residencial, un grup de dependències que formen un clos, i un seguit d'elements aïllats com la capella (fitxa 6), un grup de tines, un forn d'obra (fitxa 114) i una font i infraestructura hidràulica amb dues basses (fitxa 410).

La casa consisteix en un cos de planta rectangular força uniforme, amb coberta a doble vessant (amb el ràfec motllurat). Té un cos adossat a llevant i un altre que prolonga la casa cap al nord. El material constructiu és heterogeni (diferents tipus de carreus, parts fetes amb maó, etc), amb un arrebossat de color beix fosc. Les obertures són senzilles. Les que donen a migdia estan emmarcades amb pedra i alguna té ampit. Les que donen a tramuntana presenten balcons. Al NE hi ha un cos afegit, amb coberta a doble vessant, amb una gran arcada que dona a un espai interior obert on hi ha un altre entrada a la casa.

Les dependències de treball estan conformades per un bon nombre de diferents cossos adossats (alguns de grans dimensions) que s'agrupen al voltant de la casa, deixant espais interiors com a pati. Es tracta de tines. Al sector de migdia el clos fa una tapia amb un portal principal d'accés al recinte, al SE, deixant a l'exterior l'era. Aquest accés presenta una coberta de teules. A l'exterior, al costat de la porta, a la dreta, s'hi ha construït un petit pati. A ponent hi ha una altra entrada al clos, també amb coberta de teules. A l'extrem SO del recinte, adossat a aquest per l'exterior, hi ha una pallissa amb doble arcada i pilar central, molt ben conservada.

Al sector nord hi ha una construcció aïllada, amb diversos cossos, i sobre una plataforma o podi de pedra, amb quatre tines. Es troba al costat de la capella (aquesta queda entre la casa i les tines). Es tracta d'una construcció allargada típica, amb coberta a una vessant. Les tines són força grosses. A la part posterior hi ha un petit barracó adossat amb coberta a doble vessant. El barracó no cobreix tota la paret posterior; a la resta del mur s'aprecien les boixes, i algun dipòsit acaironat més. El conjunt és un exemple modèlic i ben conservat.

Finalment, cal esmentar un sistema hidràulic amb dos grans dipòsits que distribuïa aigua als horts situats al sud i est de la casa, i una font (fitxa 410). Es tracta d'un espai coherent i planificat que posa en relació els horts aterrossats i la infraestructura hidràulica.

Observacions:

Figura al Catàleg de Masies i Cases Rurals 2014 (num. 53). En el catàleg de bens protegits 2014 està fitxada com a Area d'Expectativa Arqueològica (num. 43).

A l'interior de les tines es conserva una premsa.

No gaire lluny de la masia hi ha un molí d'oli a l'aire lliure. També hi ha notícia d'una necròpolis de cistes al lloc.

A l'entorn immediat hi ha un avet i d'altres arbres, així com una horta prop del torrent que alguns anomenen de la font de Puda, afluent al torrent de can Torra. És un entorn d'una gran bellesa, a prop de les estructures hidràuliques esmentades, amb una perfecta integració entre arquitectura i paisatge. Per anar al Mas cal seguir pel camí de les Casetes en direcció Braquets i prendre el camí de l'esquerra, que segueix el torrent de Valldòria pel marge dret. Més avall de la Fabriqueta, cal prendre una pista a l'esquerra, en direcció E. cap a La Masia i can Massana. Des del Nucli antic cal prendre el camí de can Torra fins el Pujolar i la Fabriqueta.

Història

La conca del torrent de can Torra, fins a començaments del segle XVI, era conegut com el torrent de Montalar. La vall d'aquest torrent era molt poblada a l'edat mitjana. Començant per la capçalera del torrent, hi havia els següents masos: el Noguer de Muntalar (can Torre del Forn, segons Rafat 1993; Mas

Parcerisses segons Molins 2020), el Guas (Parcerisses segons Rafat, 1993), el Guas (Parcerisses segons Rafat 1993), Benetes, Lopardes i l'Enveja (no identificats). També Roig de l'Oliver, Dega, i Torredegana (no identificats) i el Muntalar (possiblement El Pujolar). Amb la crisi de finals del segle XV els masos s'abandonaren.

En els primers anys del segle XVI dues branques d'una mateixa família provinent de Castellfollit del Boix, els Torrellardona, s'establiren en aquestes terres i ocuparen dos dels masos, que en endavant seran les cases fortes d'aquest indret (junt amb cal Parcerisses). La resta de masos restaran abandonats després de l'abandó de la segona meitat del segle XV. Francesc Torrellardona s'instal·la al Noguer. Sabem que al 1529 ja hi vivia. Consta al fogatge de 1553 (potser es el fill). També tenia les terres dels masos Benetes i Picó, que eren buits. En paral·lel, el seu germà, nebot o oncle, Gabriel Torrallardona, s'instal·la a l'Oliver. El senyor del Castell Bernat-Joan de Cruïlles cedeix el 1516 a Gabriel Torrallardona el mas del Camp de l'Oliver (amb un contracte confirmat per Guiomar de Cruïlles el 1559) amb unes condicions certament avantatjoses, segons Rafat (1993). Molins (2020: 199), però, documenta la presència de Gabriel Torrallardona a l'Oliver el 1494, quan el senyor li reclamà els censos pendents de quatre anys abans. Estava casat amb Joana Camp, filla de l'amo d'una de les cases del lloc.

El 1546 Gabriel Torrallardona (o Torra) obté del Senyor de Rajadell permís per edificar prop del seu mas de l'Oliver una capella sota l'advocació de Santa Maria Magdalena (fitxa 6).

El 1559 Francesc Torrellardona fa una permuta de terres amb Joan Torrellardona, de Ca l'Oliver, canviant els masos Benetes i Picó pel mas Guas (Parcerissa). Ho sabem per un pergami conservat al mas Oliver, descrit per Rafat. Francesc era anomenat popularment el Torra del Noguer, mentre que Joan era el Torra o Torres de Ca l'Oliver.

Finalment es perd el cognom Torra però no el topònim Oliver. Primer la casa es diu Torre del 'Oliver i després, l'Oliver

El conreu principal de l'Oliver eren els cereals (mixture de blat, ordi, civada, sègol, espelta) amb una mica de vinya, olivera, horta, i segurament cànem, lli i safrà. Hi havia ramats de moltons, ovelles i cabres, de vegades, pertanyents a ciutadans de Manresa. A l'Oliver, el 1586, tenien un ramat format per 79 ovelles, 2 moltons, 53 anyells i 63 cabres. El 1648 colliren 84 quarteres de forment (blat), 30 de sègol, 22 i mig de civada, 13 d'ordi, 2 i mig d'espelta i 32 de blat segolós. I el 1688 al celler hi havia una bóta de 24 càrregues, una de 16, una de 12, una de 8, dues d'1 i 4 carretells de mitja càrrega.

Molins (2020: 199-208) descriu amb molt de detall tota la nissaga posterior de Gabriel Torrallardona, amb tots els hereus i familiars, això com molts inventaris de béns. Els següents hereus són Joan Torra i el seu fill Gaspar Torra. En una concòrdia entre Joan Torras de l'Oliver i el seu fill Gaspar, al segle XVI, el pare, malalt, obliga al seu fill a pagar amb les gallines que calgui els serveis d'un metge o barber i les corresponents medecines per a ell i a la seva muller i fills (Rafat, 1993). El 1571 Gaspar Torra denuncia, davant el senyor, una partida d'homes liderats pels Xuriguera de Castellfollit que el van atacar, per que de nit Gaspar es colava a ca seu per visitar la seva filla. Els Xuriguera exigien que s'hi casés, però finalment es casà amb una Massana del Mas Cirera. Gaspar mor el 1579 i Eulàlia Massana passa a administrar el mas, mitjançant masovers. El fill i hereu, Gaspar, havia nascut el 1580, ja mort el pare.

Al morir el 1648 Gaspar Torrellardona de l'Oliver, el mas passa a la seva neta Francesca (el seu fill Joan morí jove). Segons Rafat (1993), estava casada amb Josep Casanovas. Llavors la casa passarà a denominar-se Casanovas de l'Oliver. Després la pubilla es casarà amb Josep Casajoana. Molins (2020:205) nomes reporta el casament de Francesca amb el pubill Josep Casajoana, el 1647. El seu fill Bonaventura hereta el mas, fins la seva mort el 1709. El nom Torra desapareix a l'Oliver i, per tant, ja no hi ha necessitat de diferenciar un Torre de l'altre. La casa es denomina Ca l'Oliver i el Noguer passa a denominar-se Can Torra. El següent hereu es l'Isidre Casajoana. L'hereu d'aquest, també Isidre, no es casa i deixa els béns als nebots. El següent hereu es Marià Casajoana, que mor el 1815. Un seguit de plets sobre l'herència enfrontaren la família, així com diversos litigis amb veïns per deutes i límits de terres. Jaume Casanovas Modolell, mort el 1862, va deixar el mas al seu fill i hereu Jaume Casanovas Puig, al que succeí el seu fill Pere Casanovas Figueras. El Pere va comprar al seu germà Miquel una casa al carrer Major que tenia adossada la sala de ball. El 1897 va ser ferit i el seu agressor va ser engarjolat deu dies. Mor el 1898. L'hereu es Ignasi Casanovas Dalmau, que amplia el patrimoni de la família. Quan aquest mor el 1938, les propietats es

reparteixen entre els nebots. Genaro Melcior Casanovas es queda el mas l'Oliver. La propietat s'ha dividit en quatre finques a principis del segle XXI. Durant el segle XX han tingut cura de la casa i de les terres un seguit de masovers.

Arquitectònicament, cal diferenciar entre la part antiga del mas, que deu correspondre al segle XVII o XVIII, i l'ampliació al sector de la façana. Tal com indica la inscripció, les obres de la façana i segurament d'embelliment del mas corresponen a finals del segle XIX . Quan la masia va ser adquirida per l'avi del propietari del mas de finals del segle XX, després de la crisi de la fil·loxera, ja es trobava en l'estat actual.

Bibliografia

Rafat i Selga, Francesc (1993). Masos, safrà, occitans i pesta negra. Estudis d'història de la Catalunya Central. Monogràfics, 11. Centre d'Estudis del Bages. Manresa, 1993.

RAFAT, Francesc (1986). "L'Oliver". Butlletí de la Festa de Sant Sebastià. Rajadell

RAFAT, Francesc (1982). Demografia de Rajadell al segle XVI. a Miscel·lània d'Estudis bagencs, num. 2. Manresa. pp 123-134.

MOLINS, Ernest (2020). Cases i Masos de Rajadell (I). Ajuntament de Rajadell. Pp 199-208

